

STPM/S931

**PEPERIKSAAN
SIJIL TINGGI PERSEKOLAHAN MALAYSIA
(STPM)**

**SUKATAN PELAJARAN
USULUDDIN**

Sukatan pelajaran ini digunakan bagi peperiksaan tahun 1999 dan tahun-tahun seterusnya sehingga diberitahu.

MAJLIS PEPERIKSAAN MALAYSIA

KANDUNGAN

Sukatan Pelajaran 931 Syariah

	<i>Halaman</i>
Matlamat	3
Objektif	3
Kandungan	3
A. Tauhid	3
B. Mantik	5
C. Ulum Al-Quran	6
D. Ulum al-Hadis	7
Bentuk Peperiksaan	9
Senarai Rujukan	10

931 USULUDDIN

Matlamat

Sukatan pelajaran ini bertujuan untuk memperluas dan memperdalam pengetahuan, kefahaman, dan penghayatan dalam bidang Usuluddin untuk melahirkan pelajar yang soleh, bertanggungjawab, dan mempunyai kesediaan menyelesaikan permasalahan akidah dan pemikiran secara ilmiah serta memupuk minat pelajar yang berterusan dalam bidang Usuluddin bagi membolehkan pelajar melanjutkan pengajian ke peringkat yang lebih tinggi.

Objektif

Objektif sukatan pelajaran ini adalah untuk membolehkan pelajar

- (a) meningkatkan pengetahuan tentang akidah dan pemikiran Islam, Ulum al-Quran, dan Ulum al-Hadis,
- (b) mempertingkatkan kefahaman tentang sejarah dan perkembangan ilmu dan juga tentang prinsip-prinsip asas dalam akidah dan Pemikiran Islam, Ulum al-Quran, dan Ulum al-Hadis,
- (c) berfikir secara objektif dan sistematik, serta mampu bertindak dan membuat keputusan secara rasional yang bersesuaian dengan Islam,
- (d) membuat perbandingan dan penilaian antara pelbagai aliran fikiran tentang isu-isu tertentu dalam bidang Usuluddin.

Kandungan

Sukatan pelajaran Usuluddin terdiri daripada Tauhid, Mantik, Ulum al-Quran, dan Ulum al-Hadis.

(A) Tauhid

1. Akidah

1.1 *Al-Din* menurut al-Quran

- 1.1.1 Penggunaan perkataan *al-Din* dalam al-Quran
- 1.1.2 Pengertian *al-Din* yang benar menurut al-Quran
- 1.1.3 Islam agama seluruh para nabi dan rasul
- 1.1.4 Bidang persamaan dan perbezaan antara para nabi dengan rasul

1.2 Huraian tentang Islam, Iman, dan Ihsan berdasarkan al-Quran, al-Sunnah, dan ulama Islam

1.3 Hubungan antara Islam, Iman, dan Ihsan berdasarkan al-Quran, al-Sunnah, dan ulama Usuluddin

1.4 Peranan akidah Islam dalam kehidupan individu dan masyarakat

2. Sejarah akidah

2.1 Akidah Islam pada zaman Nabi Muhammad SAW dan Sahabat:

- 2.1.1 Kedudukan akidah
- 2.1.2 Penerimaan para Sahabat
- 2.1.3 Kesan akidah terhadap pembangunan individu dan masyarakat

- 2.2 Isu-isu bukan akidah yang dieksploitasikan:
  - 2.2.1 Pelantikan Khalifah
  - 2.2.2 Masalah hukum amali
  - 2.2.3 Golongan-golongan yang menimbulkan isu-isu tersebut dan motifnya
- 2.3 Faktor-faktor kelahiran beberapa aliran dalam pemikiran akidah Islam:
  - 2.3.1 Faktor dalaman
  - 2.3.2 Faktor luaran

3. Metodologi pemikiran akidah

- 3.1 Mengkaji metodologi aliran Ahli Sunnah wal-Jamaah, (Ahli Salaf, Asya'irah, dan Maturidiyyah), Muktaizilah, dan ahli falsafah Islam dalam membincangkan persoalan akidah Islam dengan memberikan beberapa contoh seperti:
  - 3.1.1 Ketuhanan: sifat-sifat Allah
  - 3.1.2 Kenabian dan kerasulan:
    - (a) Pengutusan dan hikmatnya
    - (b) Konsep *Khatm al-Nubuwwah* dan *ummum al-risalah*
  - 3.1.3 Konsep *Sam'iyat* (eskatologi):
    - (a) Hari kiamat
    - (b) Konsep pembalasan
- 3.2 Metodologi al-Quran dalam menerapkan akidah
  - 3.2.1 Kebebasan akal daripada paksaan dan taklid
  - 3.2.2 Mengarah akal manusia untuk berfikir dan menganalisis menerusi alam nyata
  - 3.2.3 Membentang akidah yang salah dan *mengisbatkan* kebatilannya
  - 3.2.4 Membentang akidah yang benar dan *mengisbatkan* kebenarannya
  - 3.2.5 Menerusi *qudwah hasanah*

4. Penyelewengan akidah

Sejarah ringkas kemunculan penyelewengan akidah (ajaran sesat).

- 4.1 Penyelewengan dalam tafsiran al-Quran
  - (a) *Israiliyyat*
  - (b) *Batiniyyat*
- 4.2 Penyelewengan menerusi hadis palsu yang berkaitan dengan akidah
- 4.3 Penyelewengan menerusi aliran-aliran kerohanian seperti *tasawuf falsafi*
- 4.4 Penyelewengan pemikiran semasa seperti sekularisme

5. Jawapan kepada penyelewengan akidah

- 5.1 Menurut al-Quran dan al-Sunnah
- 5.2 Menurut pemikiran ulama Islam

(B) Mantik

1. Konsep akal, wahyu, dan ilmu

1.1 Konsep akal

1.1.1 Pengertian akal

1.1.2 Tabiat

1.1.3 Peranan, ruang dan kemampuan akal menurut al-Quran, al-Sunnah serta ahli fikir Islam seperti Ibn Sina dan al-Ghazali

1.2 Konsep wahyu

1.2.1 Pengertian wahyu

1.2.2 Peranan wahyu menurut al-Quran dan al-Sunnah sebagaimana yang dijelaskan oleh ahli fikir Islam seperti al-Fakhr al-Razi, Ibn Hajar al-Asqalani, dan Ibn Khaldun

1.3 Hubungan antara akal dengan wahyu

1.4 Konsep ilmu

1.4.1 Pengertian ilmu

1.4.2 Sumber-sumber ilmu menurut al-Quran dan al-Sunnah serta ahli falsafah Islam seperti al-Ghazali dan Ibn Khaldun

2. Ilmu Mantik

2.1 Pengertian mantik, hubungannya dengan bahasa dan peranannya dalam kehidupan

2.2 Hukum mempelajari ilmu mantik menurut ulama Islam

2.3 Kaedah-kaedah mantik klasik

2.3.1 *Tasawwur* dan *Tasdiq*

2.3.2 *Qadiyyah* (penyataan) dan *Dilalah*

2.3.3 Takrif

2.3.4 *Istidlal mubasyir* (pendalilan langsung)

2.3.5 *Istidlal ghayir mubasyir* (pendalilan tidak langsung)

2.4 Perbezaan antara *qiyas*, *istiqra'*, dan *tamthil*

2.5 Faktor-faktor yang menyebabkan berlaku penyelewengan dalam cara berfikir

2.6 Mengkaji empat orang tokoh ilmu mantik klasik

2.6.1 Socrates

2.6.2 Aristotle

2.6.3 Ibn Sina

2.6.4 Al-Ghazali

3. Metode Kajian Ilmiah (Mantik Modern)

- 3.1 Sejarah ringkas pertumbuhan metode kajian ilmiah
- 3.2 Pengertian dan peranan metode kajian ilmiah dalam perkembangan ilmu dan teknologi
- 3.3 Asas-asas metode kajian ilmiah:
  - 3.3.1 *Mulahazah* (pengamatan) dan *tajribah* (percubaan)
  - 3.3.2 *Fard al-Furud* (hipotesis)
  - 3.3.3 *Tahqiq al-Furud* (menentukan kebenaran hipotesis)
  - 3.3.4 *Takmim al-hukm* (pengumuman hukum)
- 3.4 Mengkaji empat orang tokoh metode kajian ilmiah
  - 3.4.1 Francis Bacon
  - 3.4.2 John Stuart Mill
  - 3.4.3 Ibn Haytham (Abu Ali al-Hasan)
  - 3.4.4 Ibn Hayyan (Jabir)

(C) Ulum Al-Quran

1. Takrif Ulum Al-Quran dan bidang kajiannya

2. Al-Quran

- 2.1 Takrif dan nama-nama al-Quran
- 2.2 Penulisan, pengumpulan, dan pembukuan al-Quran
  - 2.2.1 Zaman Rasulullah SAW
  - 2.2.2 Zaman Abu Bakar al-Siddiq
  - 2.2.3 Zaman Uthman Ibn Affan
- 2.3 Takrif wahyu dan cara-cara wahyu diturunkan
  - 2.3.1 Menurut al-Quran dan al-Sunnah
  - 2.3.2 Menurut ulama Islam
- 2.4 Pengenalan ringkas empat orang penulis dan penghafaz al-Quran
  - 2.4.1 Zaid bin Thabit
  - 2.4.2 Ubaid bin Kaab
  - 2.4.3 Muaz bin Jabal
  - 2.4.4 Muawiyah bin Abu Sufyan

3. Nuzul Al-Quran

- 3.1 Cara-cara nuzul al-Quran
  - 3.1.1 *Jumlatan* (sekaligus)
  - 3.1.2 *Munajjaman* (beransur-ansur)
- 3.2 Hikmat nuzul al-Quran secara beransur-ansur

- 3.3 Ayat yang mula dan ayat yang akhir nuzul
- 3.4 Sebab-sebab nuzul
- 4. **Ayat-ayat *Makkiyyah* dan *Madaniyyah***
  - 4.1 Takrif *Makkiyyah* dan *Madaniyyah*
  - 4.2 Ciri-ciri ayat *Makkiyyah* dan *Madaniyyah*
- 5. **Tafsir dan *ta'wil***
  - 5.1 Perbezaan antara tafsir dengan *ta'wil*
  - 5.2 Syarat-syarat dan adab-adab *mufassir*
  - 5.3 Sejarah ringkas pertumbuhan dan perkembangan ilmu tafsir
    - 5.3.1 Zaman Nabi dan Sahabat
    - 5.3.2 Zaman Tabiin
    - 5.3.3 Zaman Tadwin (penulisan, pengumpulan, dan pembukuan ilmu tafsir pada akhir zaman Umawiyah dan pada awal zaman Abbasiyah)
  - 5.4 Pengenalan ringkas kepada kitab-kitab tafsir (*Tafsir al-Tabari*, *Tafsir Al-Quran Al-Azim* oleh Ibnu Kathir, *Tafsir al-Kabir* oleh Fakhruddin al-Razi, *Tafsir al-Kasasyaf* oleh Mahmud al-Zamakhsyari)
    - 5.4.1 Metode penulisan
    - 5.4.2 Bidang tumpuan tafsirannya

(D) Ulum al-Hadis

- 1. Al-Hadis
  - 1.1 Takrif al-Hadis
  - 1.2 Perbezaan antara al-Hadis, al-Sunnah, al-Khabar dan *al-Athar*
  - 1.3 Perbezaan antara Hadis *Nabawi* dengan Hadis *Qudsi*
- 2. **Al-Hadis sumber kedua syariat Islam**
  - 2.1 Hubungan antara al-Hadis dengan al-Quran dan kewajipan berpegang dengannya menurut:
    - (a) al-Quran
    - (b) al-Hadis
    - (c) ulama Islam
- 3. **Sejarah al-Hadis**
  - 3.1 Penulisan, pengumpulan, dan pembukuan al-Hadis:
    - 3.1.1 Zaman Rasulullah SAW
    - 3.1.2 Zaman Sahabat
    - 3.1.3 Zaman Tabiin

- 3.2 Pengenalan ringkas tokoh-tokoh al-Hadis
  - 3.2.1 Zaman Sahabat
    - (a) Abu Hurairah
    - (b) Aisyah Ummu Mukminin
  - 3.2.2 Zaman Tabiin
    - (a) Sa'id Musayyab
    - (b) Muhammad Ibn Sirin
- 3.3 Pandangan orientalis terhadap al-Hadis dan jawapannya dari perspektif Islam
- 4. **Menerima dan meriwayat al-Hadis**
  - 4.1 Kelayakan prawi
  - 4.2 Cara-cara menerima dan meriwayat al-Hadis
  - 4.3 *Rijal al-Hadis*
  - 4.4 *Al-Jarh dan Ta'dil*
- 5. **Pengelasan al-Hadis**
  - 5.1 Hadis *Mutawatir* dan Hadis *Ahad*
  - 5.2 *Mutawatir Lafzi* dan *Mutawatir Ma'nawi*
  - 5.3 *Ahad Masyhur, Aziz, dan Gharib*
  - 5.4 Hadis *Sahih, Hasan, dan Dhaif*
  - 5.5 Hadis *Mawduk* (palsu)
- 6. **Pengenalan tentang Kitab-kitab Sunan Sittah**
(Sahih Bukhari, Sahih Muslim, Sunan Termizi, Sunan Abu Daud, Sunan Nasai, dan Sunan Ibn Majah)
  - 6.1 Pengenalan penulisan
  - 6.2 Metode penulisan
  - 6.3 Kedudukan dan taraf

Bentuk Peperiksaan

Peperiksaan bagi mata pelajaran ini terdiri daripada dua kertas, iaitu Kertas 1 dan Kertas 2.

1. Kertas 1: Tauhid dan Mantik

(a) Kertas ini terbahagi kepada dua bahagian, iaitu Bahagian A dan Bahagian B. Calon dikehendaki menjawab kedua-dua bahagian ini.

i. Bahagian A – Tauhid

Bahagian ini mengandungi 6 soalan Tauhid, dan calon dikehendaki menjawab 3 soalan sahaja. Bahagian ini mempunyai wajaran sebanyak 60% daripada markah Kertas 1.

ii. Bahagian B – Mantik

Bahagian ini mengandungi 6 soalan Mantik, iaitu 3 soalan daripada Kumpulan I (Mantik Klasik) dan 3 soalan daripada Kumpulan II (Mantik Moden). Calon dikehendaki menjawab 1 soalan daripada Kumpulan I dan 1 soalan daripada Kumpulan II. Bahagian ini mempunyai wajaran sebanyak 40% daripada markah Kertas 1.

(b) Masa yang diuntukkan bagi Kertas 1 ini ialah 3 jam.

2. Kertas 2: Ulum Al-Quran dan Ulum Al-Hadis

(a) Kertas ini terbahagi kepada dua bahagian, iaitu Bahagian A dan Bahagian B. Calon dikehendaki menjawab kedua-dua bahagian ini.

i. Bahagian A – Ulum al-Quran

Bahagian ini mengandungi 5 soalan dan calon dikehendaki menjawab 2 soalan sahaja. Bahagian ini mempunyai wajaran sebanyak 40% daripada markah Kertas 2.

ii. Bahagian B – Ulum al-Hadis

Bahagian ini mengandungi 5 soalan dan calon dikehendaki menjawab 2 soalan sahaja. Bahagian ini mempunyai wajaran sebanyak 40% daripada markah Kertas 2.

iii. Soalan Pilihan

Calon dikehendaki menjawab 1 soalan pilihan sama ada daripada Bahagian A atau Bahagian B. Wajaran markah bagi soalan pilihan ini ialah sebanyak 20% daripada markah Kertas 2.

(b) Masa yang diuntukkan bagi Kertas 2 ini ialah 3 jam.

Senarai Rujukan

Tauhid

A. Rujukan Utama

1. al-Maidani Abdul Rahman Hambakah. *al-Aqidah al-Islamiyyah Wa Ususaha, Demisq*, 135H/1966.
2. al-Baijuri Ibrahim. *Syarh Jauharah al-Tauhid*, Demisq 1392H/1972.
3. Abu al-iz. *Syarh al-Aqidah al-Tahawiyyah*, Kaherah (t.t.).
4. al-Zandani, Abdul Majid Aziz. *Tauhid al-Khaliq*, Jeddah Dar, al-Salam, 1985.

B. Rujukan Umum

5. al-Baghdad. Abu Mansoor Abdul Qahir. *al-Farq Bain al-Firaq*, Kaherah, Muhammad Ali Sobih (t.t.)
6. Dr. Salah Abdul Halim Ibrahim. *al-Aqidah fi Daw' Al-Quran*, Kaherah, 1402H/1982.
7. al-Jazairi Abu Bakar Jabir. *Aqidah al-Mu'min*, Kaherah, 1398H/1979.
8. Abu Zahrah Muhammad. *Tarikh al-Mazahib al-Islamiyyah*, Kaherah, Dar al-Fikr (t.t.).
9. Mohd. Sulaiman Yasin. *Pengantar Aqidah*, Kuala Lumpur, Dewan Bahasa dan Pustaka, 1980.
10. Masri Husin Muhammad. *Taudih al-Tauhid*, Iskandariah, 1384H/1964.
11. al-Qardawi, Yusuf. *al-Iman wa al-Rayah*, Beirut, Muassah al-Risalah, 1405H/1984.
12. al-Mubarak, Muhammad. *al-Aqidah fi Al-Quran*, Kaherah Dar al-Fikr, 1978.

Mantik

A. Rujukan Utama

1. Jad Hijazi Iwadullah. *al-Mursyid al-Salim fi al-Mantiq al-Hadis Wa al-Qadim*, Kaherah, Dar al-Tiba'ah al-Muhammadiyah, 1383H/1964.
2. Hasan Hasan Hambal. *al-Mantiq al-Wafi*, Iskandariah, Dar al-Kitab al-Arabi, 1383H/1963.
3. Abu al-Ila Afifi. *al-Mantiq al-Tawjuhi*, Kaherah, Lujnah al-Ta'lif, 1366H/1946.
4. Hanna, Muhammad Sami Mahfuz. *al-Mantiq*, Kaherah, Matbah Mukhaimar, 1970.
5. Mahmud Qasim, *al-Mantiq al-Hadis Wa Manahij al-Bahth*, Kaherah, Dar al-Ma'arif, 1970.

B. Rujukan Umum

6. Robert Sharvy. *Logic*, New Jersey, Adams & Co. 1977.
7. K.H.M. Taib Tahir Abd. Muim. *Ilmu Mantik (Logika)*, Jakarta, Penerbit Widjaya, 1987.
8. al-Ghazali, Abu Hamid Muhammad bin Muhammad. *Mizan al-Amal (Tahqiq)*, Mhammad Mustafa, Kaherah, Matbah al-Jundi, 1973.
9. _____. *Mi yar al-Ilm*, Kaherah, Matbah al-Jundi, 1970.
10. Muhammad Taqii. *al-Muddarrisi al-Mantiq al-Islami Usuluhu Wa Manahijihu*, Beirut Dar al-Jil, 1379H/1977.

Ulum Al-Quran

A. Rujukan Utama

1. al-Qattan, Manaa. *Mabahith fi Ulum Al-Quran*, Beirut, Muassah al-risalah, 1976.
2. Subhi al-Soleh. *Mabahith fi Ulum Al-Quran*, Beirut Dar al-Ilm, 1972.
3. al-Zahabi, Muhammad Husin. *al-Tafsir wa al-Mufasssirun*, Kaherah Dar al-Kutub al-Hadithsah, 1976.
4. ____ . *Ilm al-Tafsir*, Kaherah, Dar al-Marif, 1977.

B. Rujukan Umum

5. al-Sayuti Jalaluddin Abdul Rahman bin Abu Bakar. *al-Burhan fi Ulum Al-Quran*.
6. _____. *al-Itqam fi Ulum Al-Quran*, Kaherah, Mustafa al-Halabi, 1370H.
7. al-Zarqani, Muhammad Abdul Azim. *Manahil al-Arfan fi Ulum Al-Quran*, Kaherah, Isa al-Halabi (t.t.)
8. al-Sabuni, Muhammad Ali. *al-Tibyan fi Ulum Al-Quran*, Beirut, Dar al-Qalam (t.t.).
9. al-Jazairi, Tahir bin Saleh. *al-Tibyanb Li Bad al-Mabahis al-Mutalliqah Bi Al-Quran*, Kaherah al-Manar, 1334H.
10. Hamadah Faruq. *Madkhal Ila Ulum Al-Quran Wa al-Tafsir*, Rabat, al-Marif, 1969.
11. Roslan ADJUN. *Mengenal Al-Quran*, Kuala Lumpur, Pustaka al-Mizan, 1989.

Ulum al-Hadis

A. Rujukan Utama

1. al-Khatib Muhammad Ajjaj. *Usul al-Hadis, Ulumuhu wa Mustalahuhu*, Beirut, Dar al-Fikr, 1395H/1975.
2. Mahmud al-Tahhan. *Taisir Mustalah al-Hadis*, Kaherah, Dar al-Turas al-Arabi, 1410H.
3. *al-Qasimi* Muhammad Jamaluddin. *Qawa'id al-Tahdith min funun Mustalah al-hadis*, Kaherah Isa al-halabi, 1961.
4. Subhi al-Saleh. *Ulum al-Hadis Wa Mustahuhu*, Beirut, dar al-Ilm, 1971.

B. Rujukan Umum

5. Al-Sayuti, Abdul Rahman bin Abu Bakar. *Tadrib al-Rawifi Syarh Taqrib al-Nawawi*, Beirut, Dar al-Kutub al-hadisah, 1385H/1966.
6. Abu Zahrah, Muhammad. *al-Hadis Wa al-Muhaddithun*, Kaherah al-Musahamah al-Misriyyah, 1958.
7. Ahmad Muhammad Shakir. *al-Baith al-Hasith Fi Syarh Ikhtisar Ulum al-Hadis li al-Hafiz Ibn Kathir*, Kaherah, Muhammad Ali Sobih, 1388H.
8. Mustafa al-Sibai. *al-Sunnah Wa Makanatuhun fi al-Tasyri al-Islami*, Kaherah, Dar al-Qawmiyyah, 1966.
9. al-Kinawi, Muhammad Abdul Hay. *Al-Rafu Wa al-Takmil fi al-Jarh Wa al-Tadil* (Tahqiq Abdul Fatah), Beirut, Dar al-Lubnnan (t.t.).

10. al-Naisaburi Abu Abdullah al-Hakim. *Marif Ulum al-Hadis*, Beirut al-Maktab al-Tijari (t.t.).
11. al-Haithami Nuruddin Ali bin Abu Bakar. *Majma al-Zawaid wa manba al-Fawaid*, Beirut, Dar Ihya al-Turas, 1974.
12. Dr. Hud Mohsin. *Satu Pengenalan al-Sunan al-Sittah*, Kuala Lumpur, Dewan Bahasa dan Pustaka, 1985.